

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

Аніщенко О.В.

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО УНІВЕРСИТЕТ ТРЕТЬОГО ВІКУ**

Київ – 2021

УДК 377.354: 374

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (протокол №5 від 31 травня 2021 р.).

Рецензенти:

Баніт О. В. – доктор педагогічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України.

Волярська О. С. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології, педагогіки і туризму Київського національного лінгвістичного університету.

Аніщенко О.В. Положення про університет третього віку. К.: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України. 2021. 20 с.

У виданні обґрунтовано доцільність створення університетів третього віку (УТВ) як осередків особистісного й професійного розвитку осіб старшого віку. Викладено основні терміни і поняття, загальні положення, мету й завдання діяльності університетів третього віку. Охарактеризовано організаційно-правові засади діяльності, особливості організації освітнього процесу. Викладено особливості керівництва УТВ, його кадрового забезпечення. Окреслено прикінцеві положення.

Для громадських активістів і діячів, менеджерів освіти, педагогічного персоналу закладів формальної і неформальної освіти, науковців, широкої громадськості, фахівців у сфері освіти дорослих.

© Аніщенко О.В., 2021

© Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана
Зязюна НАПН України

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Основні терміни і поняття.....	5
2. Загальні положення	6
3. Мета й завдання діяльності.....	7
4. Організаційно-правові засади діяльності.....	8
5. Освітній процес.....	9
5.1. Загальні положення щодо організації і здійснення освітнього процесу.....	9
5.2. Принципи, підходи у навчанні дорослих старшого віку.....	9
5.3. Віртуальний університет третього віку.....	12
6. Управління УТВ, структура, повноваження	13
7. Кадрове забезпечення.....	14
8. Фінансово-господарська діяльність.....	14
9. Прикінцеві положення.....	15
Додатки.....	16
Список використаних джерел.....	18
Список рекомендованої літератури.....	19

ВСТУП

Поняття «третьой вік» асоціюється з переходом особистості з професійної до постпрофесійної фази життя й набуттям можливості для втілення концепції освіти впродовж життя та моделі «успішного старіння»¹.

Актуальність створення й функціонування університетів третього віку (УТВ) передусім зумовлюється нагальною необхідністю розширення сфери освітніх послуг, які надаються дорослому населенню, активізації усіх форм освітньої діяльності, оскільки дорослі, які навчаються, мають потребу в особистісному й професійному зростанні. УТВ покликані сприяти: адаптації людей старшого віку до сучасного суспільного життя; підтримці фізичного та інтелектуального здоров'я громадян, зайнятості та соціальної інтеграції, розширенню світогляду, підвищенню якості життя людей сталого віку; організації такої діяльності, що створює сприятливі умови для спілкування, самореалізації, активної участі у громадському житті².

Доцільність розроблення Положення про Університет третього віку зумовлено необхідністю переосмислення концептуальних поглядів на роль, цілі, завдання та функції неформальної освіти дорослих старшого віку, привернення уваги до важливих питань, пов'язаних із організаційними, змістовими, методичними та іншими аспектами освіти дорослих, забезпеченням організаційно-педагогічного, психолого-педагогічного, науково-методичного, інформаційного супроводу освіти дорослих старшого віку.

Положення про УТВ розроблено на основі узагальнення досвіду функціонування університетів третього віку в Україні як закладів неформальної освіти старших дорослих.

Використання розробленого документа в освітньо-управлінській діяльності УТВ сприятиме:

- посиленню привабливості ціложиттєвого навчання, а також навчання дорослих в умовах неформальної освіти;
- розвитку культури навчання впродовж життя громадян старшого віку;
- створенню умов для удосконалення ключових компетенцій і підвищення функціональної грамотності дорослого населення;
- розвитку інфраструктури та технологій сфери неперервної освіти дорослих для забезпечення їх особистісного зростання й професійної самореалізації;
- посиленню ефективності діяльності УТВ, інших центрів освіти і навчання дорослих старшого віку;
- розширенню мережі УТВ і центрів освіти і навчання старших дорослих, що є сучасним освітнім трендом у переважній більшості розвинених країн світу.

¹ Сагун І.Г. Розвиток освіти людей третього віку в Німеччині (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. К., 2011. 21 с.;

² Університет третього віку – інноваційна послуга для громадян похилого віку. 2019. <https://dn.gov.ua/news/universitet-tretogo-viku-innovacijna-posluga-dlya-gromadyan-pohilogo-viku>

1. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес передавання й засвоєння знань, вмінь, навичок і способів пізнавальної діяльності особистості, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, що створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронні освітні ресурси – це навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, що розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені в комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації освітнього процесу, щодо його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами.

Неформальна освіта дорослих (англ. non-formal education) – форма інституціоналізованої, цілеспрямованої, систематичної освіти, що усоблює організовану провайдером освітніх послуг навчальну діяльність, яка не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Визначальною характеристикою неформальної освіти є те, що вона є доповненням та / або альтернативою формальної освіти в навчанні впродовж усього життя людини.

Освітні послуги університетів третього віку – комплекс передбачених навчальною програмою та / або договором / угодою дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість і спрямовані на досягнення дорослим учнем очікуваних результатів навчання.

Освітні потреби дорослих учнів – це внутрішнє джерело цілеспрямованої навчальної діяльності людини, що дозволяє тим, хто навчається, набувати необхідні компетентності для розв'язання життєво важливих проблем. Виражаються у відчутті людиною необхідності набуття знань, умінь, навичок, відсутність яких заважає їй відчувати себе успішною у професійній діяльності, повсякденному житті, у спілкуванні з іншими людьми тощо. Через освітні потреби людина розкриває свої здібності, творчі можливості, духовний світ.

Освітня траєкторія учня / слухача університету третього віку – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача неформальної освіти / учня УТВ, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття

освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання.

Результати навчання – це опис досягнень, компетенцій здобувача освіти, які, згідно з очікуваннями, уособлюють те, що знатиме, розумітиме та/або зможе продемонструвати/зробити здобувач після завершення навчання (знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів).

Територіальна громада – визнана у праві місцева спілка людей публічного характеру (місцева публічна спілка), форма організації місцевої влади.

Університети третього віку (УТВ) – це заклади неформальної освіти для дорослих старшого віку, що функціонують самостійно або на базі територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), закладів формальної і неформальної освіти, закладів культури, громадських та інших організацій. УТВ уособлюють одну з сучасних моделей інтеграції осіб літнього віку у сучасне суспільство шляхом активізації їх життєдіяльності, що покращує якість життя, сприяє впровадженню стратегії активного довголіття.

2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Положення визначає умови і вимоги щодо діяльності університетів третього віку, які функціонують у традиційному, дистанційному й змішаному форматах як заклади освіти для дорослих старшого віку.

Діяльність УТВ здійснюється відповідно до: Конституції України; законів України: «Про освіту» від 5.09.2017 р. № 2145-19, «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про співробітництво територіальних громад» тощо; актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів і положень МОН України, Міністерства культури України, Міністерства соціальної політики України; нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у сфері освіти, органів виконавчої влади тощо, до сфери управління якої належить УТВ, а також рішень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, Статутами, Положеннями тощо із урахуванням методичних рекомендацій щодо організації соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» у територіальному центрі соціального обслуговування (надання

соціальних послуг) (Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.08.2011 р. №326).

Засновниками УТВ можуть бути державні, комунальні, громадські та інші організації, підприємства, установи, фізичні та юридичні особи.

Структура УТВ визначається завданнями, напрямками та змістом його діяльності, місцевими умовами й можливостями.

УТВ планує свою діяльність відповідно до освітньо-культурних потреб населення, виходячи із можливостей та фінансових ресурсів.

Освітня, культурно-просвітницька, виховна, дозвіллева робота у УТВ здійснюється диференційовано з використанням різних організаційних форм роботи, передбачених «Положенням про УТВ».

УТВ може організовувати роботу у приміщеннях інших закладів та установ відповідно до укладених угод.

УТВ може залучати до участі у масових заходах заклади формальної і неформальної освіти, інші заклади та організації.

УТВ, відповідно до законодавства України, має право на надання платних послуг.

З метою удосконалення навчальної, культурно-дозвіллевої роботи у УТВ можуть створюватись методичні, громадські ради, комісії тощо. Діяльність методичних, громадських рад, комісій може здійснюватися з урахуванням рекомендацій закладів та установ, у підпорядкуванні яких перебуває УТВ.

3. МЕТА Й ЗАВДАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Основною метою УТВ є впровадження програм неформальної освіти (загального й професійного спрямування) з метою особистісного й професійного розвитку різних категорій дорослого населення старшого віку, підвищення кваліфікації фахівців, а також вдосконалення ділових та інших якостей, підготовки до виконання дорослими нових функцій у сфері особистісної і професійної самореалізації тощо.

У рамках цієї мети діяльність УТВ має спрямовуватися на розв'язання таких завдань:

- створення умов для розвитку компетентнісного потенціалу дорослих, надання можливості проектування індивідуальної освітньої траєкторії в умовах неформальної освіти;

- розроблення та впровадження особистісно орієнтованих навчальних програм для різних категорій дорослих для задоволення їхніх культурно-освітніх потреб;

- розвиток успішних практик у сфері неформальної освіти дорослих

на основі впровадження гнучких, варіативних навчальних планів і програм, поєднання різноформатних форм і методів навчання;

- забезпечення високої якості освіти і навчання за програмами неформальної освіти;

- здійснення консультативної діяльності з питань неформальної освіти дорослих (за умови наявності експертів у цій сфері серед педагогічного персоналу закладу).

На УТВ має бути покладено надання освітніх послуг у сфері освіти дорослих старшого віку відповідно до їхніх культурно-освітніх потреб, сучасних запитів суспільства на професійний та особистісний розвиток дорослих, потреб громад і регіонів, країни у цілому.

4. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ

УТВ створюється з урахуванням освітніх, соціально-економічних, культурно-дозвіллевих та інших потреб населення за умови наявності необхідної матеріально-технічної бази, кадрів та відповідно до законодавства у сфері освіти.

УТВ можуть засновуватися: центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, творчими та іншими спілками, громадськими організаціями, іншими об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати функціонування й розвиток мережі УТВ державної та комунальної форм власності.

УТВ може користуватися правами юридичної особи, мати самостійний баланс, реєстраційний рахунок в органах Державного казначейства або поточний рахунок у банку, бланки зі своїм найменуванням, кутовий штамп і круглу печатку встановленого зразка та інші реквізити.

УТВ може входити, зберігаючи юридичну самостійність, до складу освітніх, культурних, культурно-освітніх, культурно-спортивних тощо комплексів інших подібних об'єднань, участь в яких здійснюється на добровільних засадах, якщо не суперечить законодавству України.

Створення, реорганізація та ліквідація УТВ здійснюється відповідно до законодавства України.

Припинення діяльності УТВ здійснюється: за рішенням засновників; за рішенням суду; у зв'язку з ліквідацією засновника.

5. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

5.1. Загальні положення щодо організації і здійснення освітнього процесу

УТВ самостійно розробляє й затверджує положення про організацію освітнього процесу, що не суперечить законодавству України у сфері освіти.

Освітній процес у УТВ здійснюється впродовж усього календарного року в офлайн- та онлайн-, змішаному, очно-заочному форматах із використанням дистанційних технологій, електронного навчання.

Режим роботи УТВ регламентується гнучким розкладом занять за окремими курсами.

Зміст, види навчальних занять визначаються надавачами послуг у сфері освіти дорослих третього віку й можуть визначатися договором про надання освітніх послуг відповідній цільовій групі дорослих, що навчаються.

УТВ має право здійснювати навчання громадян як безкоштовно, так і на комерційних засадах / платній основі (навчання на основі договору про надання платних освітніх послуг, що укладається зі слухачем і (або) з фізичною або юридичною особою, що зобов'язується оплатити навчання особи, що зараховується на навчання).

Вивчення навчальних дисциплін здійснюється за відповідними програмами (у т. ч. й авторськими), розробленими педагогами-андрагогами УТВ. Авторські навчальні програми можуть подаватися на зовнішнє рецензування.

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється відповідно до Положення про систему оцінювання результатів навчання учнів УТВ.

5.1. Принципи, підходи у навчанні дорослих старшого віку

Андрагогічний підхід. Комплексне врахування специфічних особливостей дорослих як категорії тих, хто навчається, специфіки культурно-освітніх потреб різних категорій дорослого населення, організація навчання на основі «робочої ситуації» дорослих учнів, що зумовлює унікальність, універсальність і практичну спрямованість митодик навчання дорослих.

Гуманістичний підхід. Першочергового значення набуває визнання людини, її гідності, цінність особистості, право на свободу і вияв своїх здібностей, гармонізацію стосунків тощо.

Інклюзивність навчання. Створення освітнього середовища відповідно до потреб і можливостей кожної дорослої людини старшого віку, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Пріоритет самостійного навчання. Самостійна діяльність тих, хто

навчається, є основним видом навчальної роботи дорослих учнів. Під самостійною діяльністю розуміємо не проведення самостійної роботи як виду навчальної діяльності, а самостійне здійснення організації процесу свого навчання.

Принцип спільної діяльності передбачає спільну діяльність тих, хто навчається, з тими, хто навчає, а також з іншими учасниками щодо планування, реалізації, оцінювання і корекції процесу навчання.

Принцип опертя на досвід того, хто навчається. Згідно з цим принципом життєвий (побутовий, соціальний, професійний) досвід того, хто навчається, використовується як одне з джерел навчання самого учня і його товаришів.

Персоналізація, індивідуалізація освітнього процесу. Навчання дорослих учнів за індивідуальним графіком, який може оперативіно змінюватися відповідно до їх поточної зайнятості й темпів сприйняття інформації. Кожен, хто навчається, спільно з тим, хто навчає, а в деяких випадках і з іншими учнями, створює індивідуальну програму навчання, що орієнтована на конкретні освітні потреби і цілі навчання і враховує досвід, рівень підготовки, психофізіологічні, когнітивні особливості того, хто навчається.

Принцип усвідомленості навчання передбачає усвідомлення тим, хто навчається, і тим, хто навчає, всіх параметрів навчального процесу й своїх дій щодо організації цього процесу.

Гнучкість навчання. Постійне оновлення програм, можливість внесення змін і коректив до навчальних планів і програм, їх обсягу, тривалості, а також змінювати формат проведення занять. За умови наявності дистанційного навчання, учні, що здобувають освіту, навчаються у зручний для себе час та у зручному місці, незалежно від місця проживання/перебування.

Елективність навчання передбачає надання тому, хто навчається, певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, способів оцінювання результатів навчання тощо.

Системність навчання. Цей принцип передбачає дотримання відповідності цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання та оцінювання результатів навчальної діяльності.

Контекстність навчання. Відповідно до цього принципу навчання спрямоване на конкретні, життєво важливі для дорослого цілі, орієнтоване на виконання ним соціальних ролей або вдосконалення особистості, будується з урахуванням професійної, соціальної, побутової діяльності того, хто навчається, його просторових, часових, професійних, побутових

факторів або умов.

Модульність. В основу програм неформальної освіти може бути покладено (не обов'язково) модульний принцип; кожний окремих курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам.

Паралельність. Навчання може здійснюватися одночасно з професійною діяльністю дорослих (або з навчанням за іншим напрямом), тобто без відриву від виробництва тощо.

Принцип *актуалізації результатів навчання* передбачає невідкладне застосування на практиці набутих дорослим учнем знань, умінь, навичок, якостей.

Принцип *розвитку освітніх потреб.* За цим принципом оцінювання результатів навчання здійснюється шляхом виявлення реального ступеня засвоєння навчального матеріалу і визначення тих змістових блоків, без засвоєння яких не можливе досягнення поставленої мети навчання. Процес навчання також будується за цілями формування у тих, хто навчається, нових освітніх потреб, конкретизація яких здійснюється після досягнення певної цілі навчання.

Рівність. Рівні можливості здобуття освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я, соціального статусу, віку, конфесійної приналежності тощо.

Технологічність. Передбачає використання в освітньому процесі нових досягнень у сфері інформаційних технологій, що сприяє розвитку інформаційної культури, залученню до світового інформаційного простору.

Економічність. Можливість досягати поставлених мети і завдань навчання за умови оптимальних витрат ресурсів (кадрових, фінансових, інформаційних тощо), шляхом самоорганізації, використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій тощо.

Навчання за принципом «Вчитися в дії». Передбачає набуття різних умінь під час практичної діяльності. На практиці цей принцип реалізується передусім через велику кількість практичних вправ, обов'язкове опрацювання теоретичного матеріалу, що ґрунтується на практиці (наприклад, через роботу в малих групах, упровадження ігрових форм навчання тощо).

Навчання за принципом «Вчитися взаємодіяти». Передбачає навчання роботі в команді та спонукання до співпраці з оточенням. Дорослі найбільш ефективно навчаються у групах, що уможлиблює взаємодію, спілкування один з одним, зумовлює продуктивність горизонтального навчання всередині групи.

Навчання за принципом «Вчитися вчитися». Передбачає набуття вмінь аналізувати власний досвід та отримувати з нього «живі» знання, розвиток інформаційних умінь і навичок тощо.

Важливого значення набувають: дотримання *демократичних цінностей свободи, справедливості, егалітарності (рівності прав і можливостей), толерантності, недискримінації; системності та комплексності,* які зумовлюють цілісність розроблення та обґрунтування досяжних стратегічних завдань освітньої діяльності, міжінституційну співпрацю для їх успішного розв'язання у практичній діяльності.

5.3. Віртуальний університет третього віку

За необхідності може бути засновано *віртуальний університет третього віку* – заклад, який надає освітні послуги винятково у дистанційному форматі, й покликаний сприяти покращенню доступності освіти, забезпеченню гнучкості навчання, удосконаленню його змісту, сприяти формуванню й підтримці залученості дорослих старшого віку в освітній процес, розширенню можливостей для управління ним та покращення його результативності.

В освітньому процесі віртуального УТВ використовуються дистанційні технології навчання, які сприяють індивідуалізації освітнього процесу. Такі технології ґрунтуються на принципах відкритого навчання з широким використанням комп'ютерних навчальних програм різного призначення та створюють за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для передачі веб-ресурсів навчальних дисциплін та взаємодії між суб'єктами освіти і навчання. Дистанційні технології навчання передбачають здійснення взаємодії між учасниками освітнього процесу, які як асинхронно, так і синхронно в часі спираються на використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інших технологій і засобів навчання.

Віртуальний університет третього віку передбачає наявність взаємопов'язаних компонентів:

- корпоративного Intranet порталу для організації доступу педагогічного персоналу університету до широкого діапазону інформаційних і комунікаційних ресурсів, а також для забезпечення супроводу їх професійно-педагогічної діяльності в захищеному on-line середовищі;

- студентського / учнівського Intranet порталу для організації доступу дорослих учнів / студентів до навчальних і наукових ресурсів, адміністративних і комунікаційних сервісів, що забезпечують організацію навчання, фінансові відносини студентів із закладом (якщо навчання

здійснюється на комерційних засадах);

– цифрової бібліотеки, яка забезпечує постійний доступ дорослих учнів / студентів, педагогічного персоналу університету, до інформаційних ресурсів, комп'ютерних мереж, які можуть бути відкриті для доступу на локальному, регіональному, національному або міжнародному рівнях;

– публічного web-сайту як ключового засобу маркетингу та комунікації з широким загалом дорослих учнів / студентів, потенційними здобувачами освіти та іншими зацікавленими особами;

– системи електронного навчання, здатної забезпечити здійснення освітнього процесу у гнучкому, незалежному від місцезнаходження тих, хто навчає й навчається, on-line середовищі, а також суттєво покращити існуючу практику організації навчального процесу.

Особливості забезпечення організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання деталізовано у додатку А.

6. УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТОМ ТРЕТЬОГО ВІКУ, СТРУКТУРА, ПОВНОВАЖЕННЯ

Безпосереднє управління, керівництво УТВ здійснює керівник / директор, а у разі його відсутності – особа, на яку покладено виконання обов'язків директора. Директор призначається на посаду й звільняється з посади відповідним органом управління.

Управління УТВ здійснюється на основі гласності, поєднання прав власника щодо господарського використання свого майна та активної участі трудового колективу в освітній, організаційно-господарській та інших видах діяльності. Трудовий колектив утворюється із штатних і позаштатних працівників.

Директор / керівник УТВ несе повну відповідальність за стан і діяльність закладу, визначає структуру, встановлює штати, приймає та звільняє працівників відповідно до чинного законодавства України.

З метою більш ефективного використання кадрових та інших ресурсів, спільного вирішення культурно-освітніх завдань УТВ із нечисленними штатами, особливо у сільській місцевості й компактно розташовані, можуть з власної ініціативи або за пропозиціями органів місцевого самоврядування, організацій-засновників об'єднувати свої зусилля, утворюючи єдині трудові колективи; входити (на договірних та інших взаємоприйнятних засадах) до складу різноманітних творчо-виробничих (освітніх) об'єднань із економічною та юридичною самостійністю в рамках чинного законодавства.

В УТВ можуть створюватися правління, інші громадські керівні органи (педагогічні ради, тематичні комісії тощо). Їхня діяльність регламентується окремими положеннями, затвердженими правлінням або загальними

зборами.

Органом громадського самоврядування УТВ є загальні збори колективу цього закладу, які скликаються за потреби, але не рідше одного разу на рік.

Директор / керівник УТВ і головний бухгалтер несуть персональну відповідальність за дотримання порядку ведення й достовірність бухгалтерського оперативного обліку та статистичної звітності.

Орган управління майном не має права втручатися в оперативну й господарську діяльність УТВ.

УТВ здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.

7. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кадрове забезпечення УТВ здійснюється відповідно до штатного розпису.

Андрагоги – педагогічні, науково-педагогічні, наукові та інші працівники, які мають необхідні професійні компетентності для здійснення освітнього процесу у закладах для старших дорослих.

Професійна діяльність андрагогів здійснюється на основі функціональних обов'язків, визначених у посадових інструкціях.

Андрагоги мають використовувати ефективні інноваційні, а також традиційні методи й організаційні форми, технології навчання.

Рейтингування андрагогів упроваджується з метою підвищення ефективності та результативності їх професійної діяльності; забезпечення прозорості та об'єктивності оцінювання їх діяльності; забезпечення конкуренції, підвищення мотивації та ефективності праці; стимулювання діяльності педагогічного персоналу, спрямованої на підвищення якості неформальної освіти дорослих.

8. ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Фінансово-господарська діяльність УТВ здійснюється відповідно до законодавства України та «Положення про Університет третього віку».

Фінансування державних і комунальних УТВ здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів засновників (власників), додаткових джерел фінансування та інших надходжень, не заборонених чинним законодавством

Додатковими джерелами формування коштів УТВ є:

- кошти, одержані від надання платних послуг відповідно до чинного законодавства;

- добровільні грошові внески, матеріальні цінності підприємств, установ, організацій та окремих громадян тощо.

Кошти, отримані УТВ з додаткових джерел фінансування, використовуються для провадження діяльності, передбаченої Концепцією діяльності, Положенням.

УТВ у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

- самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до Положення про УТВ;
- розвивати власну матеріальну базу, мережу профільних закладів-філій;
- володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та Положення;
- виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та положенню про заклад.

Матеріально-технічна база УТВ може включати приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в його користуванні.

За умови наявності приміщення, приміщення УТВ можуть перебувати на самостійному балансі, на утриманні підприємств, об'єднань і колективів (у тому числі кооперативних), громадських та інших організацій, окремих громадян, діяльність яких може здійснюватися на договірній основі і в порядку взаємних розрахунків за надання освітніх, культурних послуг.

Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності у УТВ здійснюється у порядку, визначеному нормативно-правовими актами.

9. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Упровадження Положення про УТВ сприятиме:

- ✓ удосконаленню організаційно-педагогічного забезпечення діяльності УТВ;
- ✓ розробленню комплексу міжінституційних навчальних програм, що дозволять використовувати консолідовані ресурси закладів неформальної освіти різних типів, а також наукових центрів, бізнес-структур тощо з метою особистісного й професійного розвитку дорослих старшого віку;
- ✓ створенню відкритих, гнучких навчальних програм, розроблених на основі врахування освітніх потреб дорослих старшого віку;
- ✓ започаткуванню освітніх майданчиків для відпрацювання сучасних технологій, методик навчання дорослих старшого віку.

Положення набуває чинності від дати його затвердження наказом керівника / директора УТВ. Внесення правок і змін до Положення проводиться на засіданні загальних зборів працівників УТВ.

Чинне Положення про УТВ дійсне до прийняття нової редакції.

ДОДАТКИ

Додаток А

Забезпечення організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання³

Забезпечення організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання включає такі складові: науково-методичне забезпечення; системотехнічне забезпечення; кадрове забезпечення; матеріально-технічне забезпечення.

Науково-методичне забезпечення впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес включає: методичні рекомендації для розробників електронних курсів; методичні рекомендації для викладачів електронних курсів; методичні рекомендації для користувачів електронних курсів; змістове, дидактичне та методичне наповнення персональних навчальних систем та електронних курсів.

Педагогічний персонал УТВ, який використовує технології дистанційного навчання, має підвищувати свою кваліфікацію щодо організації та володіння технологіями дистанційного навчання. УТВ може забезпечувати підвищення кваліфікації працівників, які задіяні в освітньому процесі із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Системотехнічне забезпечення освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання включає:

- апаратні засоби (персональні комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференц-зв'язку тощо), що забезпечують розроблення і використання веб-ресурсів навчального призначення, управління освітнім процесом та необхідні види навчальної взаємодії між суб'єктами освітнього процесу у синхронному і асинхронному режимах;

- інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускнуою здатністю каналів, що надає всім суб'єктам освітнього процесу УТВ цілодобовий доступ до веб-ресурсів і веб-сервісів для реалізації освітнього процесу у синхронному та асинхронному режимах;

- програмне забезпечення загального та спеціального призначення, яке

³ Положення про організацію освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. Харків, 2020. 16 с. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Polozhennya-pro-organ-navch-protsesu.pdf>

має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами.

Електронні курси можуть містити такі веб-ресурси навчальної програми:

- методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо;
- документи планування освітнього процесу (навчальні програми тощо);
- відео- та аудіозаписи лекцій, семінарів тощо;
- мультимедійні лекційні матеріали;
- термінологічні словники;
- практичні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
- пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування із автоматизованою перевіркою результатів, тестування із перевіркою андрагогом;
- електронні бібліотеки або посилання на них;
- бібліографічні посилання;
- єдиний педагогічний сценарій, що об'єднує зазначені вище веб-ресурси;
- засоби взаємодії між учасниками електронних курсів у синхронному чи асинхронному режимах.

До *матеріально-технічного забезпечення* належать матеріальні об'єкти та обладнання, що забезпечують організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання.

Виходячи зі світових тенденцій розвитку навчальних відкритих онлайн-курсів пропонується запровадити безкоштовний режим доступу до навчальних матеріалів розроблюваних електронних курсів віртуального університету. Плату доцільно застосовувати за надання додаткових послуг, таких, як менторство (додаткові консультації викладача від Університету з застосуванням синхронних форм комунікації) та отримання підтвердженого сертифікату про успішне завершення онлайн-курсу (відомості про сертифікат зберігаються у базі даних, до якої може звернутись роботодавець з метою підтвердження відомостей сертифікату).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем'яненко Н., Чаграк Н. Освітня геронтологія: проект Положення Інституту освіти людей третього віку. Рідна школа. 2019. №1. С. 67-73.
2. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П.Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я.Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021.
3. Кадемія М.Ю., Кобися А.П., Кобися В. М. Психолого-педагогічні принципи навчання впродовж життя в сучасному суспільстві. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2018. Вип. 5. С. 116-122.
4. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В., Москаленко, Л. М. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні. ГС «Українська асоціація освіти дорослих»; ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України. Київ: ТОВ «ДКС Центр», 2019. 24 с.
5. Положення про організацію освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. Харків, 2020. 16 с. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Polozhennya-pro-organ-navch-protsesu.pdf>
6. Положення про порядок зарахування результатів неформальної освіти (ДПСЯ РІ – 9-8.1-219-54-20) / ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Полтава: ПУЕТ, 2020. С.10. URL: http://puet.edu.ua/sites/default/files/polozhennya_pro_zarahuvannya_rezultativ_neformalnoyi_osvity.pdf
7. Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку»: Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.08.2011 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0326739-11#Text>
8. Проект Закону України «Про освіту дорослих». 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
9. Стратегія державної політики з питань здорового та активного довголіт-тя населення на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 р. № 10-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2018-%D1%80#Text>
10. Стратегія упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020». Проект. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2016/proekt-gendernoyi-strategiyi.doc>
11. Чаграк Н. І. Теорія і практика освіти людей похилого віку у США. (1962 – 2015 рр.): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. 506 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ключові психосоціальні навички для освіти XXI століття. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/50#4>
2. Громадське обговорення проектів документів у сфері навчання та освіти дорослих. Київ: ГС «УАОД», 2019. URL: <http://www.uaod.org.ua/novini/gromadske-obgovorennya-proektiv-dokumentiv-u-sferi-navchannya-ta-osviti-doroslih/>
3. Концепція діяльності центрів освіти «третього віку» в Україні: метод. посіб. / автори-уклад.: А. Горбовий, А. Халецька, О. Степанюк, А. Кухаренко, Д. Спунбер. Київ; Луцьк, 2017. 116 с.
4. Концепція розвитку електронного освітнього середовища. «Віртуальний університет» (2019-2022 рр.) / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя, 2019. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/virtualnuu_universitet.pdf
5. Положення про інформаційну систему «Віртуальне навчальне середовище». Внутрішній стандарт забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти (СВО ЛП) / НУ «Львівська політехніка». Львів: НУ «Львівська політехніка», 2020. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/2025/svo0604provns.pdf>
6. Положення про Університет третього віку / ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Полтава: ПУЕТ, 2020. URL: http://puet.edu.ua/sites/default/files/polozhennya_pro_universytet_tretogo_viku_0.pdf
7. Положення про Університет третього віку / Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Хорольської районної державної адміністрації. Б. р. URL: http://khoroltcso.at.ua/index/universitet_iii_viku/0-18
8. Порядок та умови надання соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» Хмельницьким міським територіальним центром соціального обслуговування (надання соціальних послуг): Додаток до рішення виконавчого комітету Хмельницької міської ради від 22.03.2018 р. №183. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/vid-22032018-roku-no-183-pro-vnesennya-na-rozglyad-sesiyi-miskoyi-rady-propozyciyi-pro>
9. Український відкритий університет післядипломної освіти. URL: <https://uvu.org.ua/>

Довідкове видання

Аніщенко Олена Валеріївна

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО УНІВЕРСИТЕТ ТРЕТЬОГО ВІКУ**

Авторська редакція

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, вул. М. Берлинського, 9.